

praxisát, methodusát, a mit nem lehet könyvekből megismerni, a mit szemmel kell látni és füllel kell hallani. Hisz a külföldi közoktatásügy előadójának jóformán többe kellene a külföldön tartózkodnia, mint itthon. Csak így értékesülhetnek nálunk a külföldi tanügy becses momentumai. Az is tudva levő, hogy a ki adminisztrál, és ismét csak adminisztrál, annak sem kedve, sem ideje külön önálló szellemi tevékenységre. Azért azt hisszük, hogy a jelzett feladatra legalább két ember szükséges. Az egyik a tanács irodaügyeinek vezetője, a másik a külföldi tanügy állandó referense. Az legyen titkár, ez legyen tanügyi referens (előadó). Előadók ugyan a többi tanácsosok is, de a tanügyi referens főleg a külföldi tanügy szemmel tartója és referense:

Egyebekben teljesen egyetértünk a szervezettel.

CSENGERI JÁNOS.

NÉMET OLVASÓKÖNYVEINK KÖZÉPISKOLÁINK ALSÓBB OSZTÁLYAIBAN.

Mind sürűbben hallható a panasz — és nem minden alap nélkül — hogy tankönyveink nem felelnek meg a modern szellemű gyakorlati tanításnak, hogy a nemzeti szellem nem jut bennök kellő kifejezésre, hogy nem szolgálják kellő mértékben a nemzeti kulturát, nyelvezetük nehézkes és ha van túlterhelés és eredménytelenség, ezeknek egyik nem csekély oka a meg nem felelő tankönyvek.

Hallottuk ezt az utolsó költségvetési vita alkalmával a képviselőházban; halljuk ezt úgyszólván minden nap hivatott tanférfiak szájából; magáévá tette a kérdést a Tanár-Egyesület is, midőn ezen ügyre az intéző körök figyelmét felhívta, azon kérelemmel fordulván a tanügyi kormányhoz, hogy eredményesebb tanítás céljából a vegyesajkú vidékeken külön a célnak megfelelőbb tankönyvek behozatalát engedélyezze. Mindez olyan tényező, mely a kérdés fontosságáról tanuskodik, s mely szükségessé teszi, hogy tanférfiaink ezzel számot vetve, azt megbeszélésük tárgyává tegyék s így a baj orvoslását elősegítsék.

Ámde a mostanáig hallható panaszok inkább csak általánosságban mozognak, a nélkül, hogy a bajt külön megnevezzék; pedig tehetetlen panaszszal nem segítünk a dolgon. Ha tényleg látunk bajt, akkor gondoskodjunk is megfelelő orvoslatról.

A jelen sorok főleg középiskoláink alsóbb osztályainak, nevezetesen gymnasiumaink *harmadik* és *negyedik*, és reáliskoláink *első* és *második* osztályú német olvasókönyveivel — különös tekintettel a vegyesajkú vidékekre — és Utasításainknak az ezekre vonatkozó pontjaival foglalkoznak.

Több évi tapasztalataim alapján arról győződtem meg, hogy a német nyelvi tanítás alsóbb fokán használt olvasókönyveink, különösen tekintetbe véve az olyan vidéket, a hol a tanulók vagy épen nem, vagy igen csekély német nyelvi ismeretet hoznak magukkal az iskolába,* nem egészen felelnek meg céluknak.

Utasításaink a német nyelv tanításának gyakorlati és tudományos célokat tűznek ki; amannak inkább a tanítás alsóbb fokán, tehát a fent említett osztályokban kell érvényre jutnia, emez pedig akkor kezd érvényesülni, ha a tanuló már a nyelvvel való gyakorlati elbánásban némi ügyességet sajátított el, vagyis, ha a kitűzött cél megértéséhez feltétlenül szükséges eszközt legalább némileg megszerezte, tehát a felsőbb osztályokban.

Utasításaink erre nézve több helyen nyilatkoznak, így a 22. lapon ezt olvassuk: «A német nyelvnek első sorban annak gyakorlati fontossága és haszna juttatott helyet gymnasiumainkban. Ez *első* nyelvtanításnak *egyik főfeladata*, azért a nyelvnek czélszerű begyakorlása szóban és írásban mentül pontosabb elsajátítása.» És a 83. lapon: «A szókincs bővítésére és a szükséges nyelvgyakorlásra főleg az olvasmány használandó fel.»

Az olvasmány tárgyára nézve pedig ugyanazon lapon ez olvasható: «A prózai olvasmány tárgya a görög, latin és német monda és történet köréből választható. Ajánlható *első* olvasmányul az Argonauták, Herakles és Heraklidák történetének feldolgozása Niebuhrtól (Heroengeschichten), majd a negyedik osztályban az ókori történet tanításával párhuzamosan: válogatott darabok görög és római történetírók jeles fordításaiából, azonfelül elbeszélések a német mondakörből. Leíró és tanító darabok, melyek a történetiekkel kapcsolatban állanak, kiegészíthetik a prózai olvasmány körét.

* Besztercebányán a harmadik osztályba fellépő tanulóknak 23%-a vagy beszél, vagy legalább ért németül, a többi tót és kisebb számban magyar anyanyelvű. Kilencz év óta figyeltem meg a tanulókat ezen szempontból s konstatáltam, hogy a németül értők száma évről-évre fogy s a magyarul beszélők vagy értők száma emelkedik, a mit csak örömmel lehet tudomásul venni.

Feldolgozásuk mind tárgyi, mind nyelvi tekintetből végzendő, de külön tartva mindegyiket.»

Ezekből önként következik, hogy a tanítás alsóbb fokán a gazdag, *gyakorlati szókincs* megszerzése és a nyelvérzék fejlesztése a fődolog s hogy ennek megfelelőleg *az olvasmányoknak is ezen osztályokban túlnyomóan a gyakorlati cél szempontjából kell megválogatva lenniök.* Ezt hangsúlyozta *Spitkó Lajos*, ha jól tudom — vagy hat évvel azelőtt; de sajnós, hogy az ő szavai mind- eddig eredménytelenül hangzottak el. Olvasókönyveink tényleg egy néhány mesétől s a praktikus életből vett leíró darabtól eltekintve, nagyrészt a classikus világból vett olvasmányokat tartalmaznak; nagyon keveset a német mondából s semmit a magyar mondából és történetből. Így a tanulónak a nyelv elemeit olyan olvasmányokon kell elsajátítania, melyek a gyakorlati cél rovására inkább a tudományos cél szolgálják; ennek alapján arról győződünk meg, hogy Utasításaink a theoriában a gyakorlati cél hangsúlyozzák, de azért a gyakorlatban a tudományosat érvényesítik.

Bármennyire érdekesek is magukban véve ezen olvasmányok, s bár azon hasznukat, hogy nagyban hozzájárulnak a classikus világ közelebbi megismeréséhez, elvitatni nem lehet, a modern nyelv gyakorlati és practikus elsajátítására azonban még sem olyan alkalmasak, mint pl. az olyan olvasmányok, melyekben az empirikus világ, az élet realitásai, a modern kulturai tartalom és lényeg jutnak kifejezésre. Azért szerintem oda kellene hatni, hogy a classicus világból merített olvasmányok ne mindjárt a tanítás első fokán képezzék a német pensum anyagát, hanem hogy azoknak legfeljebb a gymnasium negyedik osztályától felfelé kellene szerepelniök.

Ma már általában elismerik, hogy a modern nyelv elsajátításának csak egy útja van, és ez: *az élő elsajátítás, közvetlen fel-fogás és practikus értékesítés.* Itt tehát főleg a *psychologia-didaktikai* és nem annyira a specialis methodikai alapelvek jutnak érvényre. A természetes módszer mindig a valódi szemlélésből indul ki, és közvetlenül ehhez csatolja hozzá a megfelelő nevet. Eleinte csak keveset nyújt, de a kevéshez mindig és fáradatlanul újat és újat ad hozzá, hogy a régi az újjal bensőleg egységes egészzé egyesüljön. *A nyelv anyagát mindig a gyermek legközelebbi környezetéből veszi.* Ezen módszer a nyelvet nem külsőleg teszi a tanuló sajátjává, hanem organikusán belülről kifelé fejleszti, a mikor azután a tanuló mintegy a nyelvképzés középpontjában áll. Ez

nemcsak szemléltet a gyermekkel és feleltet, hanem rá is bírja, hogy maga gondoljon és kérdezzen. Ez nem gyakoroltat heteken át pusztá, összefüggés nélkül szókat és fogalmakat, hanem korán actióba hozza a bár eleinte csak szegény szókincset, és azt lehetőleg korán mint valódi nyelvet juttatja érvényre. Nem időz hetekig egy és ugyanazon fogalom körében, hanem *gondoskodik a gyermeki fel-fogásnak megfelelő változatosságról*. Nem foglalkozik egy dologgal kimerítő módon, hanem eleinte csak a lényegest, jellemzőt emeli ki. Tekintettel van egyenlő módon úgy a térben létező dolgokra, mint az időben lefolyó eseményekre. Öntudatlanul és per analogiam tanul, emlékszik, utánoz; szorgalmasan ismételtet, fesztelenül, alig észrevehető módon, a mennyiben mindig és mindig az előbbi szemléltető körökbe tér vissza, a képzeteket és gondolatokat helyesbíti, kiegészíti és tartósabbakká teszi.

A modern szellemű gyakorlati tanításnak tehát első sorban arra kell törekednie, hogy az oktatás súlypontját a házi élet köréből az iskola falai közé, a leckeórára helyezze; mert mi sem természetesebb, mint az, hogy a gyermek az iskolában is azzal vétessék körül, a mi legközelebb esik fogalmi köréhez. *Az ifjú lélek fejlődésének törvényei, a feldolgozandó ismeretek természete és a tanítás általános célja erre utalnak.*

A classikus tárgyú olvasmányok azonban többféle szempontból, nevezetesen: tárgyi, nyelvi, stiláris és reproductiv szempontból nem szolgálják ezen általános célt, s azért a tanítás első fokán mellőzendők volnának.

Tárgyukat illetőleg ezek nemcsak, hogy a tanulót nem hozzák közelebb az őt környező világhoz és szemléleti köréhez, hanem ellenkezőleg abstractióban oly távoleső vidékre, vagy régen letűnt népek történetébe, szellemi világába, gondolkodás módjába, szokásai és erkölcsi körébe vezetik, melyekről a tanuló lelke fejlődésének ezen szakában épenséggel nem tud. Így épen attól távolítjuk el, attól fosztjuk meg, a mi fogékony lelkének leginkább megfelelné, a mi azt legegyszerűbb s legtermészetesebb módon foglalkodtatná.

De nyelvi szempontból sem felelnek meg. A jó olvasókönyvtől meg kell követelni, hogy könnyen érthető és elsajátítható nyelv legyen benne; mert az idegen nyelv tanításánál első sorban arra vagyunk tekintettel, hogy a tanuló az illető nyelvet elsajátítsa. No már pedig a classikus tárgyú olvasmányok nem járulnak hozzá ezen cél könnyebb eléréséhez. A régiek szellemvilága, világnézete

s így fogalomköre túlságosan abstractiókon alapul (?? A szerk.) s így világos, hogy az ezen világot ismertető nyelvezet is inkább constructiv, elvontabb sajátosságainál fogva távolabb esik a köz- és társalgási nyelvtől, s azért nehezebben sajátítható is el.

Tapasztalati tény különben, hogy ha a tanulók az ilyen olvasmányok alapján bizonyos szöbbségre szert tettek is, e szöbbség mindig csak az iskola négy fala közt fog mozogni s nem fogja a a tanulót képesíteni arra, hogy a közéletben szükséges szókincset és a társadalmi érintkezés nyelvét annyira elsajátítsa, hogy az illető nyelven beszéljen, vagy esetleg társalogjon. Innen van, hogy ha tanulóink értik is a nyelvet, még sem tudnak azon beszélni. Pedig hányszor hallottuk már azt a panaszt, hogy tanulóink egyik nyelvet sem sajátítják el úgy, hogy a *közéletben* hasznát vehetnék, avagy azon haszonnal olvasni tudnának idegen támogatás nélkül! Magam is nem egyszer tapasztaltam németajkú tanulókkal szemben is, hogy addig, míg az iskolai pensumról volt szó, eléggé szépen és folyékonyan adták elő a tárgyat; de mihelyest mindennapi dolgokra tértem át s társalgási nyelven kezdtem velök beszélni, a német fiúk is csak szaggatottan s erőlködve vehettek részt a társalgásban.

Ennek nem utolsó oka pedig abban keresendő, hogy a helyett, hogy a tanulóval fesztelenül társalognánk az őt legközvetlenebbül körülvevő dolgokról, a helyett, mivel a nyelv a gyermek lelkének idegen és nehéz, kénytelenek vagyunk túlságosan nagy súlyt fektetni a *fordítási módszerre*, mely rendesen túlbecsüli a gyermekek képességét, s melylyel, a mellett hogy a magyar nyelvérzékét megrentja, annak a veszélynek teszszük ki magunkat, hogy a grammatikai formalismuson és száraz abstractión kívül egyebet alig produkálunk. A mellett nem szabad elfelejteni, hogy az alakok ismerete bizonyos körülmények közt a szöszegénységet eredményezheti, és hogy valamely tárgynak, valamely értelmi kategoriába való sorozása még nem azonos annak megértésével.

Utasításaink továbbá szükségesnek tartják, hogy a tanuló értelmi munkásságának érdeke az olyasmány sokoldalú feldogozása által *kellő elevenséget* nyerjen. De a classikus szellemben és világnezetben gyökerező olvasmányok a tárgyi és nyelvezeti nehézségük mellett még *nehézkés stíljuk* által is hátráltatják a tanítás menetét. Nem akarok az egyes olvasmányokra hivatkozni, sem pedig az azokban előforduló stílaris nehézségeket egyenkint elősorolni; de megvagyok győződve, hogy a ki csak egyszer végig ment tanítványaiával

akár a görög s latin mondából vagy azon népek történetéből vett olvasmányokon, okvetetlenül tapasztalta, hogy azok szövege nem való a mi magyar vagy tótajkú tanulóinknak.

A tanulóknak a mellett, hogy rágódnia kell a tárgyon, a fogalom értelmén, még a többszörösen összetett mondatok egymáshoz való viszonyát is meg kell figyelnie; s mit szóljunk az idegen nyelv, főleg a német nyelv szövezetéről! Így nem csoda, ha egy órában az ilyen szövegű olvasmányból 8—10 sornál többet alaposan elvégezni nem lehet; pedig a bevégezendő tananyag is sietésre ösztönzi a tanárt! Míg tehát a tanár a tanulóval az ilyen szövegen átvergődik, azt tárgyi, alaki, mondattani szempontból megmagyarázza, nemcsak hogy a tanulóban a megkivántató elevenséget és érdekeséget nem hozza létre, hanem ellenkezőleg könnyen fáradtságot és lehangoltságot idéz elő.

De az olvasmányok *reproducálásánál* is nagyon érezzük, hogy az ilyen olvasmányok megnehezítik a folyékony s szabad beszédgyakorlatot. A tanuló kényszerítve van idegen fogalomvilágban, mozogni, s mivel nem képes azonnal magát ezen világba beleélni, azért nem is talál oly hamar kellő kifejezést a megkivántató fogalomra, s így előadása vagy szaggatott lesz, vagy a helyett, hogy az olvasmány tartalmát saját szavaival iparkodnék elmondani, inkább könyvnélkül betanulja, szajkó módjára darálja le, kellő megértés nélkül.

Már pedig a modern nyelv tanításánál a beszédképesség (Redegewandtheit) művelése és ápolása nem utolsó cél. Ez Utasításaink ezen szavaiból is látható: «Soha sem szabad a tanárnak szem elől tévesztenie, hogy a középiskolai nyelvtanításnak tulajdonképeni feladata a nyelvvel való gyakorlati elbánás ügyességének megszerzése; kerülnie kell egyszersmind az elvont szempontok túlságából eredő homályosságot.»

Az ilyen szaggatott előadással nem ápoljuk ám a beszédképességet. Sőt ellenkezőleg vigyáznunk kell arra, hogy a tanulót valamely dolog elbeszélésénél folytonos kérdések felállításával ne szakítsuk félbe; adjunk neki alkalmat, hogy gondolatait a maga módjára és eszejárása szerint fejezze ki. Ez örömet szerez neki, ha látja, hogy megnyerte a tanár tetszését. Ámde a tanuló erre csak akkor lesz képes, ha a tárgy nem idegen előtte, ha a tárgy megértése, a stílus egyszerűsége megkönnyítette neki sokszor nagy s nehéz munkáját. Hiszen szegény tót deák nem egyszer háromféle munkát is

kénytelen egyszerre végezni: anyanyelvén gondolkodik, magyar nyelven stilizál és német nyelven mondja el gondolatait; így tanulóink szorgalmuk daczára még sem tudnak beszédképességre szert tenni.

Tehát sokat kell olvasni és sokat kell beszélni, és az olvasmányokat jól értékesíteni. De ezek az olvasmányok legyenek azután olyanok, melyek tényleg a célt szolgálják és nem állanak vele homlok-egyenest ellentétben. Vegyük a tanulót azzal körül, a mi legközelebb áll szellemi világához; adjunk neki alkalmat, hogy csakis a neki megfelelő anyagból táplálkozzék, hogy csak azt lássa maga körül, a mi neki való!

De mi mint másban, úgy ebben is utánzóí vagyunk a németeknek. Hisz abban még nem volna baj, de legyünk tekintettel saját viszonyainkra is. Az még nem elég ok, hogy mert a porosz és szász tanterv középiskoláik alsóbb osztályaiban német olvasmányul ezeket ajánlják, ezt nekünk is meg kelljen tennünk. Egészen más szempontból kell megítélni a német tanulót, a kinek számára ezen olvasmányok készültek és a mi tanulóinkat, a kik a középiskolába nagyobb részben német nyelvi ismeretek nélkül lépnek.

Világos, hogy minálunk is pl. a fővárosi tanulók hamarabb fognak ilyen olvasmányokkal boldogulni, mint szegény tót, vagy vidéki magyar tanulóink; azok sokkal versatusabbak nyelvbeli kifejezésükben, mert többet hoznak magukkal hazulról.

Különben Németországban sem egyformák már a viszonyok. A mióta ott is hangosabban követelte a közvélemény, hogy középiskoláikban nagyobb súly fektetessék a nemzeti irányra, azóta a porosz és szász kormányok revideált tantervükben nemcsak a reálban és reál-gymnasiumban, hanem a gymnasiumban is a német nyelvet és irodalmats a nemzeti történetet u. n. koncentráló tárgyá tették, hogy minden disciplina abban, mint középpontban találkozzék, s annak megfelelőleg meg is változtak azóta olvasókönyveik anyagra nézve is.

Különösen áll ez Németország lengyelek lakta Posen tartományának középiskoláira. Részemről kétszer volt alkalmam Németország ezen részében megfordulni. S mivel ezen viszonyok nagyon közel esnek a mieinkhez, azért kíváncsi voltam részint olvasókönyveik anyagára, részint azon methodikára, melyet a lengyel születésű tanulókkal szemben a német nyelv elsajátításánál alkalmaznak. Azért, a hol csak alkalmam volt, több vidéki középiskolát

meglátogattam. S mondhatom, hogy igen tanulságosnak találtam az összehasonlítást. Noha a lengyel születésű tanulók a német nyelvet már az elemi iskolában tanulják, s noha az ezen tartomány középiskoláinál úgy szólván kivétel nélkül előkészítő osztály is van, e szerint midőn a középiskolába kerülnek, nemcsak hogy beszélnek németül, hanem a német grammatika és mondattan elemeivel is tisztában vannak: mégis olvasókönyveik anyaga nagyobb részt apró mese — a mindennapi élet realitásai — a német nemzeti monda, hazai történelem és föld ismertetéséből van merítve. A classikus tárgyú olvasmányokat csak később olvassák; addig is a fősúlyt a beszédgyakorlatra fektetik s ezt főleg a prózai olvasmányokon eszközlik. Költői olvasmányból aránylag kevesebbet vesznek fel, csak a mennyiben ez a költői stílus s főleg a prózai szörendtől eltérő sajátosságok megértésére okvetlenül szükséges. És ez egészen helyes is, mert mi sem természetesebb, mint hogy a beszédgyakorlatot olyan stílusú olvasmányon eszközöljük, melynek nyelve közelebb esik a társalgási s köznyelvhez.

Tehát nekünk is több gondot kellene fordítanunk a német olvasókönyvek összeállításánál az olyan olvasmányokra, melyekben a köz- és társalgási nyelv határozottabban jut érvényre. Szerintem első sorban olyan olvasmányokon kellene a tanítást kezdeni, amelyeknek anyaga az egyszerű életviszonyok rajza, az érzelmek és indulatok naiv nyilatkozatai, a magyar és német monda olyan érdekesebb részei és alakjai, melyekben főleg a cselekvény és elbeszélés érvényesülnek. A tanulók nagy örömmel olvasnak és tanulnak ilyeneket, s azok reprodukálásánál is sokkal több elevenséget árulnak el; és mert fiatal elméjüknek van alkalmuk táplálkozni abból az anyagból, a mi neki való s a mihez erőt és kedvet is érez, azért nem lesz passzív szerepre utalva, hanem tényleg active is részt fog venni a közös munkában.

Ezek után következnének magyar történetből vett olvasmányok. Ezekkel nemcsak a történeti érdeket fogjuk ápolni, hanem érvényesülni fog még nemzetünk művelődéstörténete is. Alkalmat adunk a tanulónak, hogy a régi magyarok társas élete-, erkölcséről-, szokásairól, esetleg fegyverzetéről, ruházatáról és lakásáról részben már gymnasiumaink első és második osztályában magyar olvasmányok alapján szerzett ismereteit megszilárdítsuk és kibővítsük s egyuttal a harmadik osztályú történeti pensummal összhangzásba hozzuk. Azután alig van nemzet, melynek története oly

gazdag volna remek példákban mind az igazi hazaszeretetre, mind dicső hősiességre s vitézségre, mint a magyaré!

Válogassuk ezek közt a szebb s vonzóbb eseteket s tanítsuk az idegen nyelvet hazai tárgyon is. Előadásunk a tanulókra nézve vonzóbb lesz, mert ismerik a tárgyat s így örömeztőbb fognak foglalkozni vele; de mivel ezeknek nyelvezete is közelebb esnék a köznyelvhez, azért többet lehetne olvasni, s különben a reprodukcióra is sokkal alkalmasabbak. Azután az sem a legutolsó momentum, hogy — különösen a nemzetiségi vidékeken — a jövő nemzedék szívét és értelmét az olvasmány tárgyánál fogva is, nemzeti irányban is képezzük s neveljük, s így együttesen odahatunk, hogy a nemzeti öntudatot a fiatal lélekben nemcsak felélesztjük, hanem még tetemesen fokozzuk is.

Így értelmezem *Beöthy Zsolt* azon szavait, melyekkel az egységes középiskolai anketen a jövő magyar iskola igazi feladatára utalt, midőn a többi között ezeket mondja: «Az egységes nemzeti műveltség alapját, irányát, sőt tartalmát a középiskolának kell megadnia. Ebből kell kiindulnia a specialisabb humanistikus és realis műveltségnek, ebből ágazhatik ki, de azért *ennek a nemzeti műveltségnek* kell kiegészítenie és összekapcsolnia ez ágat. E kapcsolat a nemzeti műveltségnek, a nemzeti öntudatnak, a nemzeti szellem erejének főforrása.»

Helyesen utalt a magyar nevelés ezen forrására *Hévízy* is a lefolyt költségvetési vita alkalmával, midőn azt hangsúlyozza: «Adassék meg alkalom a magyar fiataloknak, hogy a hajdankor emlékeinek szemléletébe, történetünk alakjainak nagyságába és irodalmi termékei remekeinek élvezetébe elmerülve tanuljanak önzetlen hazaszeretetet s tanulják szeretni a nemzet nyelvét. *Ne idegen szellemben élesítse elméjét, hanem a magyar cultura termékeivel.*»

Hadd tanuljon a gyermek hazai szellemet még idegen nyelvű olvasmányon is, s hozzuk közelebb a magyar iskolát azon magasztos eszméhez, melyet dr. Wlassics Gyula közoktatásügyi miniszterünk ugyancsak a költségvetési vita alkalmával jan. 31-én mondott beszédjében hangsúlyozott, hogy «*az iskolának az egységes magyar nemzeti kulturának szolgálatában kell állania.*»

Csak miután a tanulók az említett olvasmányokon némileg a nyelv első nehézségein átestek, következhetnek, még pedig legfeljebb a gymnas. negyedik osztályától kezdve a német és classikus

mondából és a görög és római történetből vett olvasmányok. Itt arra kellene vigyázni, hogy a magyar tárgyú olvasmányokkal bizonyos connexióban álljanak. És itt is a fősúlyt olyanokra kell fektetni, melyekben a cselekvény vagy elbeszélés uralkodik. Szem előtt kell tartani, hogy ezek nem azon stilusban vétessenek fel a mi olvasókönyveinkbe, a minőben ezek a németországi könyvekben találhatóak, hanem a szükséghez képest át kellene azokat dolgozni, már azért is, hogy a mi viszonyaink megfelelően a grammatikai pensummal lehetőleg összefüggésben állanának.*

Irányadók erre nézve Utasításaink azon szavai: «Legfőbb érdemét a nyelvtanítás abban keresse, hogy *egyszerűség és világosság karöltve jár szabályaiban az alapossággal és biztossággal.*»

Egyes intézmények leírása, nemkülönben egyes tájak, évszokok stb. leírása még itt is mellőzendő volna. Sokkal jobb, ha ezeket a felsőbb osztályokra hagyjuk; legalább ott a magyar stilistikai ismeretekkel összefüggésben állanak s másrészt fegyelmezettebb értelemmel bíró tanuló azokat hamarabb megérti és elméjében tartósabbá teszi.

Végre kívánatos, hogy ezen olvasókönyveink tartalmazzanak kellőképen kiválogatott magyar szövegű, összefüggő és könnyebb stílusú olvasmányokat a mondattani ismeretek begyakorlására. Ezekben érvényesülnének a német olvasmányok alapján szerzett szókinccs és főbb német szólások és szólásmódok s főleg azon eltérések, melyek a magyar és német szóvonzat közt észlelhetők; körülbelül olyan alakban, a mint ezt a Pirchala-féle Latin Stilusgyakorlatokban találjuk.

A mint látszik, hogy a szóban levő német olvasókönyveink egyes szerzői maguk is érezhették a bajt, a mennyiben olvasókönyveik újabb kiadásaiban vagy a görög mondából vett olvasmányokat egészen kihagyták s helyükbe a német mondat pl. a Siegfried mondat vették fel, mint teszem fel *Albrecht J.* olvasókönyve a gymnas. harmadik osztálya részére; vagy a classikus tárgyú olvasmányok mellett nagyobb választékban olyanokat is felvettek, melyek határozottan jobban szolgálják a gyakorlati célt. Ilyeneket a többi közt első helyen kell említenem a Dr. *Heinrich G.*-féle kisebb olvasókönyveit. Csak az a kár, hogy magyar mondai vagy történeti tárgyú olvasmányokat, sem pedig a grammatikai ismeretek begya-

* Szerintünk ez a merev formalizmusra vezetne.

A szerk.

korlására szolgáló magyar szövegű olvasmányokat ezek sem tartalmaznak; valamint az is, hogy nyelvtani pensusot nem foglalnak magukban.

Erre pedig okvetetlenül szükség volna, részint mert ezen osztályokban rendszeres grammatikát az Utasítások értelmében tanítani nem szabad, s ezen olvasókönyvek mellett tehát külön rendszeres grammatikát kellene megvétenni a tanulókkal, részint mert két könyvnek a megvétele a szegény tanulók szüleit, különösen ott, a hol az iskolát aránylag több szegény tanuló látogatja, nagyon megterhelné.

(Beszterczebánya.)

FAITH MÁTYÁS.

A FELSŐ KERESKEDELMI ISKOLÁK ÉS A POLGÁRI ISKOLÁK.

A tanügy haladását szíven viselő tanférfiu csak örvendhet, hogy a közepkereskedelmi iskolák és kereskedelmi akadémiák egyöntetűbb, miként a lapok nyilatkozataiból is kivehetjük, a célznak megfelelőbb szervezetet nyertek. Sokan már most hangoztatják, hogy e legújabb szervezet is csak kezdet, ez még nem felel meg a kereskedelmi iskolák céljának. Ez állítás érdemleges elbirálása első sorban azokra tartozik, kik ez iskoláknak szentelik munkásságokat. Mi legfőlebb általános szempontok kifejezésére szorítkozhatunk s azon viszony tisztázására hozhatunk fel valamit, a melyben a felsőbb kereskedelmi iskolák más iskolákkal, nevezetesen előkészítő általános, avagy az alsóbb kereskedelmi (a kereskedelmi tanoncziskolákkal) iskolákkal állanak, illetve kellene, hogy álljanak. Előre sietünk megjegyezni, hogy ez alatt nem a sokak által vitatott kapcsolatot akarjuk érteni, különösen a polgári s kereskedelmi iskola közti kapcsolatot. Hívei vagyunk ugyan, többször sürgettük is, hogy a közoktatás egészen hozassék nagyobb kapcsolatba egymással, legyen meg a kellő átmenet az egyes iskolák közt. De ez sehogys jeletheti azon másik feltétel kicsinylését, hogy minden iskolafajnak adassék meg a kellő tér az önálló, speciális hivatásának megfelelő fejlődésre. A szakiskoláknál erre az önállóságra még nagyobb szükség van, ezek járatlanabb utakon haladnak is, nagyobb feladat, a szakműveltség, a kenyérkeresetre képesítés a hivatások. Azon tehát csak örvendenünk lehet, hogy a kereskedelmi iskolák